

Morgan Lloyd Malcolm
Vosa

Morgan Lloyd Malcolm Vosa

Překlad ————— **Barbora Hančilová**
Výprava ————— **Veronika Watzková**
Hudba ————— **Martin Evžen Kyšperský**
Dramaturgie ————— **Iva Šulajová**
Režie ————— **Lukáš Kopecký**

Inspice a nápověda ————— **Jitka Janečková**
Garderoba, vlásenky a rekvizity ————— **Jitka Juříková**
Světla a zvuk ————— **Zdeněk Kudeřík, Andrej Habarta**

OSOBY A OBSAZENÍ

Heather ————— **Tereza Novotná**
Carla ————— **Petra Staňková**

Za odbornou psychologickou spolupráci děkujeme Mgr. Veronice Peškové.

ČESKÁ PREMIÉRA 13. LISTOPADU 2022 NA MALÉ SCÉNĚ SD

Premiéra hry Wasp/Vosa se konala 29. ledna 2015 v divadle Hampstead Theatre Downstairs.

Dvě spolužačky se neviděly 20 let. Na první pohled jsou tak rozdílné: sociální postavení, oblečení, vystupování, jazyk. Proč se sešly právě teď? Co skrývá jejich minulost? Příčiny, nebo následky dalších činů? A jsou opravdu tak rozdílné?

Na začátku zkoušení jsme udělali malý experiment: proto, abychom umožnili „čistotu“ prvotního čtenářského zážitku a otestovali si první recepci díla, dali jsme protagonistkám k přečtení text hry, aniž by věděly, koho ztvární.

Jaké byly jejich představy o tom, kým by se chtěly na jevišti stát? A jak obsazení rolí viděl tvůrčí tým?

Tereza Novotná

Po prvních informacích o připravované inscenaci Vosa jsem dle typu samu sebe tipla na Heather.

Po prvních mlhou zahalených informacích o obsazení jsem po Heather prahla.

Po první promluvě s kolegyní Petrou Staňkovou, a po následné domluvě (jen ona ví, o čem byla ta naše řeč), jsem si pro sebe samotnou vybrala Carlu.

Abych po prvním přečtení Vosy zajásala nad rozdělením rolí.

Neb Heather je moje.

Carla Petina.

A ať si ji nechá.

Vůbec nevím, co bych si s ní počala.

Mám dost, co dělat s Heather.

Petra Staňková

Na výběr byly dvě role: jedna – ztrhaná matka, a druhá – upravená dáma z lepší společnosti. To bylo jediné, co jsme o postavách před první „čtenou“ věděly, a já si jen říkala – proboha, hlavně ne tu matku! Do toho se mi fakt nechce! Terka zase za žádnou cenu nechtěla hrát paničku, tak jsme udělaly tajnou dohodu, že si to případně proti vůli tvůrčího týmu vyměníme, kdyby to neobsadili podle naší představy – jako by to snad šlo, že?! Nicméně jsme po prvním přečtení zjistily, že je to přesně tak, jak jsme za žádnou cenu nechtěly, ale že se nám to takhle mnohem víc líbí. Moje Carla mě baví svou impulzivností a vyklubala se z ní celkově zajímavější postava, než by mě napadlo. A taky absolutně nevím, co bych si počala s Heather, kterou hraje Terka.

Foto: Jeremy Freedman

Morgan Lloyd Malcolm

je britská dramatička a scenáristka. Její první hra *Belongings* byla uvedena v divadlech Hampstead Theatre a Trafalgar Studios v roce 2011 a vzápětí získala nominaci do užšího výběru divadelní ceny pro slibné dramatiky Charles Wintour Most Promising Playwright Award. Hru *Vosa/Wasp* uvedla tatáž divadla v roce 2015.

V létě 2018 napsala Morgan na objednávku divadla The Globe hru *Emilia*, která se ihned stala velkým diváckým hitem. Rok nato byla její produkce přenesena na londýnský West End, kde získala hned tři prestižní divadelní ceny Olivier.

Tři ze svých her, včetně *Emilie*, upravila Morgan do podoby filmových scénářů. Koncem roku 2022 začne režisér Guillem Morales natáčet adaptaci hry *Vosa* s Naomie Harrisovou a Natalií Dormerovou v hlavních rolích.

Morgan pracuje i na řadě televizních projektů. Je spoluscenáristkou adaptace novely *Damage* od Josephine Hartové, která vzniká pro společnosti Moonage, Gaumont a Netflix. Hlavní role ztvární Richard Armitage a Indira

Varma. Minisérie by měla být uvedena na konci letošního roku.

Intenzivně také spolupracuje s feministickou divadelní společností Clean Break, která začleňuje ženy se zkušeností z vězení. Její hra *Typical Girls*, která se odehrává v ženské věznici, byla v roce 2021 uváděna v divadle Sheffield Crucible. Její nová hra *Mum* se vloni na podzim hrála v divadlech Theatre Royal Plymouth a Soho Theatre. Hra napsaná pro společnost High Tide, *When the long Trick's over*, se po uvedení v divadle New Wolsey Theatre v Ipswichi vydala na turné po Británii.

Spolu s dalšími autorkami Abi Zakarian, Sampirou a Amandou Castro vede Morgan divadelní společnost Terrifying Women, která produkuje nové hororové hry napsané výhradně ženami.

MORGAN LLOYD MALCOLM INSCENÁTORŮM O VOSE:

- ➔ Začněte hrát bez toho, abyste naznačili konec. Žádná z postav neví, jak hra skončí, a neměli by to vědět ani diváci.
- ➔ Heather má plán, ale ten se v průběhu děje mění. V určitém okamžiku třetího dějství si uvědomí, že zemře, pokud Carla neudělá

něco, s čím nepočítá. Ať už Heather hraje kdokoli, bude muset přijít na to, v jakém místě chce, aby se to stalo. A také na to, kde se její plán v průběhu děje posouvá a mění.

- ➔ Klíčem k této hře je, aby diváci odcházel nejistí, na čí straně mají být. Obě ženy jsou hluboce chybující, ale také lidské. Můžeme s nimi soucítit a zároveň jejich chování odusuzovat. Ani jedna z nich není psychopatka.
- ➔ Radost ze zkoušení této hry spočívá v neustálém kladení otázky: „Kdo jedná z pozice moci (kdo ovládá situaci)?“ Neustále se to mění. Jako tenisový zápas.
- ➔ Hra je místy i komická. V temnotě musí vždycky být i kousek světla. Tyto momenty neignorujte, protože pomohou udělat temné okamžiky ještě temnějšími.

Zrcadlení, jednota všeho a lidská „potřeba“ hledat viníka

Teorie fragmentů přináší pohled, že všichni jsme jednota; každý z nás má v sobě všechno a záleží jen na okolnostech, programech, kultuře, nebo svobodné vůli, jakou část osobnosti se rozhodneme pustit na povrch a za kterou se rozhodneme jednat. Pokud některá část naší osobnosti vystoupí nad povrch příliš viditelně, skrývá pod sebou potlačenou zdravou část. Tyto části zřetelněji vystupují právě kvůli tomu, aby nás chránily před situacemi, ve kterých se zrovna nacházíme. Velmi často se vystupování těchto částí děje bez naší vědomé vůle, na základě dřívějších zkušeností, například z dětství, kdy jsme s takovým chováním měli nějaký úspěch. Ten úspěch se naučíme cítit a v pozdějších situacích se zkusíme zachovat stejným nebo velmi obdobným způsobem tak, aby nám to opět vyšlo. Vše má ale tedy možnost léčení, ať je to potlačená, popřená část, nebo ta, která nás chrání a je právě hlavním rysem naší osobnosti.

Podle většiny knih o psychických nemocích nic není vrozené, všechny nemoci jsou pouze

jako predispozice v člověku; přičemž standardní psychologie předpokládá dědičnost, i když není studiem potvrzena. V každém z nás dřímají predispozice různých obtíží (ať fyzických, emočních nebo psychických), nemusí se však vždy rozvinout; záleží na rodině a jejích „programech“, společnosti, kultuře a době, kdy je člověk socializován. Člověk, i když se může zdát, že jedná podle instinktů, jedná podle naučených programů. Co to znamená? Že kdybychom jednali podle instinktů, budou se lidé chovat stejně, ať vyrostli v jakékoliv době, nebo státě, což se samozřejmě neděje. Dítě je po narození čistý nepopsaný list, do kterého se až rodiče otiskují jejich vlastními programy a chováními. Dítě po narození si okamžitě kóduje několik věcí. Tři vteřiny trvá zakódovat a pochopit bolest, jako neodmyslitelnou součást života. Ze zakódované bolesti vznikne strach z bolesti, později strach ze smrti. Dalšími velmi silnými podněty, které se formují v brzkém raném věku, jsou strach z vyčlenění (potřeba někam patřit a zapadat) a velmi silná emoce studu, která pomáhá dítěti se zařazovat a chovat se „správně“ dle nastavení společnosti nebo rodiny. Potřebujeme velkou dávku empatie, naše empatie nám v dětství pomáhá doslova přežít. Vycítíme, co dělá okolí (rodiče) spokojené a šťastné, a protože také chceme být spokojeni skrze spokojené rodiče, začneme se chovat tak, abychom své rodiče nebo okolí co nejvíce

uspokojovali. Tím si zaručujeme v některých rodinách lásku, v jiných mít chvíli klid bez křiku a trestu. Říká se tomu emoční myšlení, kdy se dítě učí chápat svět skrze emoce. Toto ovlivňuje naše jednání do doby, než vznikne kognitivní myšlení – ego, které se začne tvořit od cca 5 let; dá se ovšem říct, že plně rozvinuté je v 8 letech, kdy dítě začíná poprvé skutečně chápat, co je to smrt, a vnímá aspekt času jako důležitý pro svůj vlastní život.

Obě postavy, s nimiž se ve hře setkáváme, jsou zraněné a bolavé. Dá se říct, že aby se mohly takovými stát, muselo plně selhat okolí, které neposkytlo bezpečí ani jedné z dívek, a každá se tím pádem vyvinula jiným způsobem. Nacházejí se na opačném konci spektra duality, jsou si navzájem dokonalými zrcadly, ukazují si extrémny, a spolu dohromady by vytvořily jednu celistvou bytost. Jedna jako agresorka, druhá jako oběť, načež se v průběhu hry role přesně prohodí. Problémy můžeme vysledovat už v obou původních rodinách dívek – příliš ochranná rodina, která má dítě pořád pod kontrolou, nic mu nedovolí, přináší dítěti „nezodlnění“ na stres, neschopnost si nastavit zdravé hranice a ochránit se. Dítě se stává závislé na rodičích a na tom, co řeknou. Samo totiž za sebe jednat neumí. Na druhé straně násilnická rodina, která vede výchovu skrze křik, hádky, tlak, znehodnocování a manipu-

laci (a tím dívku učí být akční, dravá, ta, která si nenechá nic líbit), vytváří v dívce potřebu být viděna, vést a velet, protože v rodině bez emocí je velet normální. Každá z těchto dívek si potřebuje prožít kousek z toho, co má ta druhá. Agresorka potřebuje zažít pocit soucitu, že se o ni někdo postará a je pro někoho důležitá, zatím co oběť si potřebuje zažít pocit síly a moci, říct ne, dost a stop v nastavování si svých zdravých hranic, a tím vytváření pro sebe bezpečných vztahů. Paradoxně by šikanovaná dívka měla v budoucnosti větší šanci uspět ve společnosti než ta, jejíž chování bylo v dětství agresivní. Její jednání z pozice nesebedůvěry by totiž nadále potřebovalo potvrzení sebe sama a vedlo ji k orientaci na práci a výkon.

Pokud člověk jedná z pozice traumatu, je uvězněn do zraňujících myšlenek, zachvacuje ho pocit bezmoci a beznaděje, nedokáže se traumatu pustit a není schopen jednat opačně – není schopen žádné akce (když např. v budoucnu potká svého někdejšího trýznitele, nedokáže se mu postavit tváří v tvář, raději přejde na druhou stranu či se setkání jakkoliv vyhne). Sledujeme-li v našem příběhu traumatizovaného člověka, který se dostal do opaku, postavil se do moci – do přehnané zodpovědnosti, potřeby „konat spravedlnost“ a „hrát si na boha“, je to jakýsi výjimečný jev, hraničící s psychopatií. Vyskytuje se tak v jednom

případu ze sta. Dotyčný se snaží „narovnat“ nespravedlnost a má pocit, že „může všechno“. Chybí zde schopnost empatie a ve jménu „spravedlnosti“ se páchají i ta největší zla (viz nejrůznější válečné konflikty). Takový člověk je smířený s tím, že se stane cokoliv. Jeho jednání je motivováno promyšlenou pomstou ve snaze dosáhnout spravedlnosti. Vše je na rovině podvědomých emocí, které se derou ven a chtějí být léčeny, a chybí nadhled nad celou situací, jasný a logický úhel pohledu, který by nevycházel ze zranění a bolesti. Jak bychom poznali, že je trauma zpracované? Nemáme potřebu vůbec nic kolem traumatu, nebo člověka, který byl aktér, řešit. Prostě je nám to jedno.

Jednání z roviny podvědomých ovládajících emocí sledujeme také u druhé z postav, která v sobě skrývá pocit viny a studu, za to, co udělala. Na setkání přichází proto, že podvědomě chce odpuštění, očištění svého jména, svědomí. Lituje svých činů, i když se je snaží potlačit a popřít. Je to přirozená lidská potřeba – dokud něco není ošetřeno, vyléčeno, vede to člověka do odpuštění (sobě i druhým), a tím pádem to vede do léčení.

Člověk má potřebu najít ve zraňujících situacích, které se v minulosti staly, viníka (na někoho to tzv. hodit), a nebo, pokud viníka nenajde, řešit celou situaci v sobě tak dlouho, dokud ji

nepochopí a nedojde k odpuštění, a tím pádem i k propuštění celého zranění pryč. Zde ale není žádný viník. Na vině jsou programy, špatná socializace, absolutní selhání systému a všeho okolí (rodiny, školy, společnosti jako takové). I když člověk může mít tendence soudit a více sympatizovat s jednou nebo druhou dívkou, pravdou je, že obě jsou stejně zraněné, jen každá zcela jiným způsobem. Dokazuje to ne úplně šťastný život, který si obě žijí. Můžeme tak „pouze“ hluboce soucítit se dvěma zmařenými lidskými životy – Heather a Carly.

Každý člověk má právo se ve svém rozvoji chtít nebo nechít posunout dál; má svobodnou vůli. Neexistuje nepřiměřené zranění (trauma nad naše schopnosti, které bychom nezvládli zpracovat), jen ho musíme chtít zpracovat, jít cestou léčení například i skrze přiznání, že potřebujeme pomoci od někoho zvenku. Pokud však člověk trauma neléčí, porazí ho.

Mgr. Veronika Pešková, psychologie Vše-vědomí

Tarantula Hawk

patří do čeledi vos zvané *hrabalkovití* (Pompilidae), což je asi 100 miliónů let stará čeleď žahadlových z řádu blanokřídlých. Obsahuje více než 5 000 popsaných druhů ve 120 rodech. Je rozšířena kosmopolitně, všude tam, kde žijí její hostitelé pavouci. V České republice bylo zatím popsáno něco přes 100 druhů hrabalek ve 22 rodech. Jsou to parazitoidi na mnohdy škodlivém hmyzu.

Dospělé hrabalky se většinou živí nektarem, ale pro své larvy, které jsou masožravé, loví pavouky, případně parazitují na kořisti jiných hrabalek. Kořist obstarávají pouze samice. Jedná se výhradně o různé druhy pavouků např. o *sklípkany* (kterým se lidově říká nesprávně tarantule), *slídáky*, *lovčíky*, *křížáky* aj. Pohyby útočící hrabalky jsou dokonale sladěny pro zneškodnění pavouků často větších, než jsou samy. Vosa se většinou odvážně vrhne přímo pod pavouka a rychlým bodnutím žihadla do nervových zakončení ho částečně paralyzuje. Žihadlo může použít i vícekrát. Pavouk je ochromen buď dočasně, nebo trvale. Stane se jen zcela výjimečně, že pavouk uteče či dokonce hrabalku sám usmrtí. Někteří pavouci jsou již před samotným bodnutím jakoby

paralyzovaní hrůzou. Dočasně ochromeného pavouka hrabalka ponechá svému osudu, trvale paralyzovaného dotáhne do podzemní komůrky a naklade na něj nebo do něj vajíčko. Učiní z něho jakousi „živou konzervu“ pro larvy. Po vylíhnutí zůstává larva přichycená na svém hostiteli a pomalu ho konzumuje zaživa, případně ho vyžírá zevnitř. Dává si pozor, aby nejprve snědla nevitální části a udržela svého hostitele co nejdéle naživu (jakýsi pavoučí zombie). Tento proces trvá několik dní nebo maximálně týdnů. Poté, co ho nakonec usmrtí, se zakuklí a následně se vylíhne nová hrabalka. (Některé hrabalky používají metodu zvanou kleptoparazitismus. Vyhledají komůrku jiné hrabalky, otevrou ji, pozrou její vajíčko a nakladou tam své. Jejich larva se pak pustí do ochromeného pavouka.)

Žihadlo hrabalek patří k nejsilnějším v hmyzí říši. Bolest, kterou dokáže způsobit, je obrovská. Na tzv. Schmidově stupnici bolestivosti žihadel má hodnotu 4, což je spolu s mravenecem druhu *Paraponera clavata* vůbec nejvyšší bolestivost. Následky však rychle odezní.

A photograph of two women in profile, facing each other, both applying red lipstick. The woman on the left has blonde hair styled in a bun and is wearing a light blue top. The woman on the right has dark hair pulled back and is wearing a white top. The background is a plain, light-colored wall. The quote is overlaid in a yellow, serif font across the middle of the image.

„Všechno, co člověk dělá, má nějaký dopad.“

Morgan Lloyd Malcolm: Vosa

(z angl. **thrill**: otrást, vzrušit)

Žánr vyvolávající v divácích pocity silného napětí, vzrušení, očekávání a překvapení.

- ✓ je charakterizován rychlým sledem událostí, překvapivými zvraty, nečekaným rozuzlením a používáním nástrojů jako falešné stopy nebo cliffhangery (konec v nejnapínavějším momentu)
- ✓ hrdinové thrilleru bývají tradičně muži, ale hrdinek začíná přibývat
- ✓ hrdinové bývají často strážci zákona, vyzvědači, vojáci, námořníci nebo piloti, kteří musí překazit plány silnějším a lépe vybaveným padouchům, ale i obyčejní občané, kteří do nebezpečí upadli náhodou
- ✓ na rozdíl od hororu je zdroj napětí reálný, není vyvolán fiktivními, nadpřirozenými jevy, a především je jeho cílem „pouze“ vzbudit napětí, nikoli strach (divák thrilleru se tedy obává spíše o osud hrdiny, zatímco divák hororu pociťuje osobní strach)
- ✓ liší se i od detektivky, která je většinou zaměřena na odkrývání zločinu, který už se stal
- ✓ do jeho podžánrů lze zařadit i *psychotriller*,

který spojuje prvky *psychologického filmu* (pojednává o lidském chování, tělesném prožívání a duševních procesech) a napětí *thrilleru*; konflikt (manipulace, věznění, pronásledování, obtěžování) tak probíhá v rovině mentální a emocionální

(z fr. *chicane* – zbytečné, promyšlené tyrán)

Nebezpečný sociálně patologický jev, při kterém je omezována svoboda a svoboda rozhodování, ponižována lidská důstojnost a čest, mnohdy je obětím ubližováno na zdraví či na majetku.

- Podle psychologických výzkumů se se šikanou ve škole setkala až 41 % dětí. Hlavními aktéry jsou *agresori* a *oběti*, nicméně pro vývoj dítěte je špatné i být svědkem šikany. S rostoucím věkem dětí, což platí zejména na základních školách, ubývá obětí, ale přibývá agresorů.
- *Agresori* bývají většinou fyzicky zdatní, ale mohou to být i slabší jedinci, kteří jsou velmi inteligentní, bezohlední a krutí. Za útok agresora se považuje nejen přímé fyzické či psychické napadení, nýbrž i zmanipulování a zorganizování skupiny, proti které je oběť bezmocná. Agresivita se podle výzkumů vytváří v předškolním věku. Vývoj bývá u agresorů poškozen špatnou výchovou či výskytem deprivace v rodině.
- *Oběti* šikany se může stát kdokoliv. Nejčastějším předpokladem pro rozvoj šikany je nějaká odlišnost (případně handicap) dítěte. Mohou to být tiché, plaché a citlivé děti nebo děti, které jsou vychovávány příliš

protektivně – tj. pod ochrannými křídly dospělého.

- Někteří psychologové doporučují jako součást prevence šikany tzv. výchovu k násilí. Jde o „výchovu k použití síly“, aby se děti dovedly prát (bránit), aby se nebály ránu přijmout ani ránu dát a aby zároveň tuto schopnost užívaly k dobrému. Současně je třeba pěstovat od nejútlejšího věku soucit (např. s mládětem vypadlým z hnízda), ohleduplnost vůči zvířatům i druhým dětem, a nácvik fyzické zdatnosti také doprovodit výchovou ke kázní a sebekázní.
- Ve vztahu k šikaně je důležité „nenásilné hrdinství“ (statečnost) – otevřeně se postavit na stranu napadeného a riskovat podíl na agresí, které je vystaven. Takové svědectví solidarity má velký význam jak pro toho, kdo je přinášá (dobré svědomí), tak pro oběť, agresora i pro ty, kteří bezradně přihlížejí.
- Samozřejmostí je, nejprve se pokusit konfliktní situaci vyhnout, uniknout z ní, nebo ji vyřešit, aniž dojde k násilí. Je třeba učit děti technikám „diplomacie“: kompromisu, uchlácholení nebo odstrašení agresora, úniku za cenu ztráty majetku – a především tomu, jak co nejdříve přivolat pomoc.

Zlaté pravidlo

zásada či „osvědčená moudrost“
vzájemnosti jednání mezi lidmi

Vyjadřuje lidskou zkušenost, že základem dobrých vztahů je schopnost představit si sebe sama na místě druhého. Aby se dítě mohlo zařadit do lidské společnosti (socializace), musí se zbavit přirozené sebestřednosti a svá jednání korigovat s ohledem na druhé. Jako všichni živočichové, je i člověk vybaven instinktem sebezáchovy a sebezprosování, který ovšem u společensky žijících živočichů vede ke konfliktům. Elementární představu „spravedlnosti“ jako vzájemnosti, „půjčky na oplátku“ (anglické *tit for tat*), znají i malé děti a své násilnosti často ospravedlňují tím, že ten druhý si začal. Různé formy Zlatého pravidla se vyskytují v mnoha kulturách a nelze stanovit, která je původnější.

„Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim.“
(Bible, Tob 4,15)

„Jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak jednejte vy s nimi.“ *(Bible, Lk 6,31, srov. Mt 7,12)*

„Nedělej druhým, co nechceš, aby dělali tobě.“
(Konfucius, Analekta 15,23)

„Nečiň jiným, co by tě zlobilo, kdyby učinili tobě.“ *(Sókratés)*

„Cokoli je ti proti myslí, nečiň ani druhým.“
(Zoroastrický spis Šajast-na-Šajast, 13,29)

„Člověk se nemá vůči druhým chovat způsobem, který je mu samému proti myslí. To je jádro vší morálky. Všechno ostatní plyne ze sobecké žádostivosti.“

(Mahábhárata. Anuśásana parva, 113,8)

„Co nechceš, aby ti jiní činili, nikomu nečiň. To je celá Tóra, všechno ostatní je jen komentář.“
(Talmud, Šabbat 31a)

„Nikdo z vás nemá víru, dokud nebude přát bližnímu svému to, co přeje sám sobě.“
(Mohamed, Sahih Muslim)

IMMANUEL KANT ROZŠÍŘIL PRAVIDLO DO SILNĚJŠÍ PODOBY VE SVÉM KATEGORICKÉM IMPERATIVU:

„Jednej jen podle té maximy (zásady), od níž můžeš zároveň chtít, aby se stala obecným zákonem.“

Jiná formulace zní: „Jednej tak, abys používal lidství jak ve své osobě, tak i v osobě každého druhého vždy zároveň jako účel a nikdy pouze jako prostředek.“ Znamená to, že lidé jako svobodné racionální bytosti mají právo být zodpovědní za své vlastní činy. Pokud bychom druhého člověka použili jako prostředku k nějakému cíli, upřeli bychom mu toto výsadní právo a neumožnili mu jednat jako svobodná bytost.

A A P A P A A A A A A A A
A A O A A A A A D R U H Á A Š A N C E A A A A A A Ř A A A A A L A A
A A C A A A G A A A A A A A A A A A A A A A Á A A A A A I A A
A A H A A T R A U M A A A A A A Í A P A A A A N T A A A A D A A
A A O A A A E A A A A A A A A V A A O B Ě Ť A A E A A A A S A A
A A P A A A S A A A A A A A A T A A A M A A A A J L N A A A T A A
A A E A A A E A P A A L A S K A V O S T A A Ě A S A Á A A V A A
A A N A A A A A A A A A A L A A A A A T A A D A A T A A V A Í A A
A A Í A A A A A A A A R A A A A A A A A A A A V A A Š I A A A
A I N S T I N K T A F A A A V C Í T Ě N Í A A A Í A N A A S A A
A A A A A A A A A U A A Z A A A A A A A A A A A A A A A A A T A
A A A A A A A A A O A A A A A I A A A A A A A A A A V A A A A A A A
A A A A A A A A Z A A A A A A A T A A A A A A A A E A A A A A A A
A S O U N Á L E Ž I T O S T A A A A A A A A R A A A A A A A A A A A

V jádru jsem stále naivní a věřím na druhé šance

s režisérem a uměleckým šéfem Lukášem Kopeckým o síle slova a determinujícím dědictví dětství

Lukáši, co tě inspirovalo k projektu thrillerové inscenace Vosa na Malé scéně SD?

Popravdě příležitost. Jako každého pachatele thrillerových námětů. Příležitost, kterou jsem se rozhodl využít. V příhodný čas jsme měli motiv, optimální podmínky pro uskutečnění činu, odhodlání a chuť jít do rizika.

Je to pro tebe první zkušenost se slováckou Malou scénou. V čem vidíš výhody komorní scény a co pro tebe tento prostor znamená nejen jako pro režiséra, ale i pro uměleckého šéfa?

Výhody spatřuji především v bezprostřední blízkosti herce a diváka. Herec (ale též režisér) si najednou může dovolit mnohem civilnější, ztišenější, zvintnělejší škálu výrazových prostředků. Nepřehrává (nepředvádí se), prostě před divákem je. A tuto obnaženost musí ustát nejen

před ním, ale i sám před sebou, protože není za co a kam se schovat.

A z pozice uměleckého šéfa vidím výhodu jednak v tom, že našim divákům můžeme nabídnout perly komorní činohry, které by v kontextu velké scény nepřípadalo v úvahu uvést, a jednak v možnosti kultivovat herecký talent, aby neustrnul, neboť takto blízko divákům si herec nemůže dovolit tahat osvědčené šuplíky, musí jít na dřev, zbavit se všeho zbytečného. Jako když se loupe cibule.

Pro žánr thrilleru je takové divadlo takřka „na dotek“ výbornou volbou. Vosa není tvým prvním „zářezem“ do tohoto třaskavého žánru, máš jich už pár po republice za sebou. Máš rád napětí?

To je pravda, nejde o můj první zářez. A taky se přiznám, že postupem let tento žánr už tolik nevyhledávám. Těžko se mu bráním. Nemám na něj recept co do následné duševní hygieny. Pokud chci být sám před sebou autentický, musím se do všeho, co dělám, položit naplno, dát do toho srdce i duši. A jak známo, kdo s čím zachází, s tím taky schází. A já se úplně nedokážu racionálně odstříhnout od zkoumané látky. To si prostě nesete všude s sebou, máte to v sobě zadrápnu (a nebylo to tam náhodou už předtím? Proboha...). Mé předchozí zkušenosti se zkoušením thrilleru snad proto provázelo

zvýšené požívání alkoholu a pak taky něco, co jeden přítel skladatel označuje slovy „... d'as mě potom táhl krajinou“. Krajinou vnitřní i vnější. A to úplně nechcete a nepřejete to ani vašemu okolí. Vlastně jsem tento žánr teď pár let záměrně nedělal... ale příležitosti jsem se teď chopil bez váhání... asi podvědomě... asi se zas cosi nastrádal a chce to ven. Než mě však čtenář za mé doznání odsoudí, ať mi na oplátku laskavě poví, co vede jeho, aby se na thriller díval, proč on sám vyhledává tohle napětí a na kterou strunu mu tahle podívaná brnká?

A co se týče nějakých žánrových specifik a postupů, je to dle mého dosti podobné, jako když pracujete na detektivce. Vždycky jde o určitý konstrukt, který je třeba naservírovat tak, aby jím byl divák uchvácen natolik, že se mu nedostává prostor promýšlet logické nesrovnalosti. Ty ve zpětném zrcátku vždycky nějaké odhalíte. Ale to už většinou býváte dávno doma.

Anglosaská dramatika je obecně často založená na jednání slovem. A přestože máš rád i akci (což můžeme vidět především ve Dvou úplně nazích mužích, ale i třeba v dětské „rodinné gangsterce“ Lichožrouti), jednání slovem je ti vzhledem k dlouholetému působení v Českém rozhlasu rovněž blízké. Je to tak?

Působení v Českém rozhlasu mě hodně poznamenalo, to je fakt. Svěho času jsem říkával, že rozhlas je poslední baštou mluveného slova, oázou klidu a ticha, kde čas plyne úplně jiným způsobem než venku. Ale to už myslím trochu pominulo. Dřív, když se na chodbách rozsvítilo červené světlo, všechno přirozeně a s uctivou bázni ztichlo. Dneska v rozhlasu pracují lidé, kteří tento reflex už nemají, a patrně ho už ani nenaбудou. Jen ta červená světla tu a tam bliknou jako reziduum bájně Atlantidy. Ale možná si to jenom všechno zpětně idealizují (Vždyť všechno přece chutnalo nejlíp tenkrát.).

Ale faktem je, že samotná síla slova v rozhlasu oslabila nástupem různých trendů a zejména technologií. Dnes když slyším některé rozhlasovky z produkce Českého rozhlasu, je to nabušené jako hollywoodský film, mnohovrstevnatý zvukový obraz, který člověka zahltí a odsune jej do role konzumenta. Oproti tomu, když si poslechu některou ze starých nahrávek, nejraději asi Kafkovu Proměnu ze sedmdesátých let, mrazí mě u toho, neboť tvůrci nechali prostor pro posluchače a jeho fantazii. A to je pro mne velmi inspirativní odkaz. V řemeslné i obecné rovině: dnešek nám nabízí nepřehledné možnosti, na nás a naši zodpovědnosti (a umu) však je, vybrat si ty skutečně potřebné a vhodné.

Vosa by se dala charakterizovat až jako psychothriller, což znamená, že násilí, které je v žánru přítomno, se často může odehrávat také (anebo pouze) právě skrze slova. Považuješ i obecně v životě slovo za tolik mocný „nástroj“?

Slovo je pazourek v rukou civilizovaného člověka. Ohromný objev – od samotného počátku věků. Troufám si tvrdit, že ty nejděsivější momenty v dědictví dramatické literatury pouze zazní a nejsou zobrazeny. Aby taky ne. Tu nejdokonalější kameru obscuru si totiž nosíme ve vlastní hlavě. Právě tam, v té úrodné půdě, může vhodně zvolené slovo vyklíčit ve strašlivý čin. Jediné slovo totiž dokáže roztočit naši představivost do neskutečných otáček a vyšroubovat naše domýšlení a potlačené obavy do obludných rozměrů. Jediné slovo nás dokáže paralyzovat, zcela odzbrojit a zlomit. Na druhou stranu v jediném slově dokážeme najít útěchu a oporu. Jediným slovem dokážeme spojit dva životy v jeden. Správně načasovaným slovem dokážeme divy. Když tu tak zmiňuji na jednu stranu, na druhou stranu, vyvstává mi v představě „slovo“ jako mince, kterou vyhodíme do vzduchu a čekáme, na koho to slovo padne...

V čem vidíš hlavní poselství hry? Je to pro tebe hra o násilí, které plodí další násilí, anebo spíše o laskavosti, soucitu, naději na změnu, „druhé šanci“?

Při sledování kolegyň na jevišti jsem si sám pro sebe uvědomil, jak moc chci věřit v dobré konce, jak se potřebuji upínat k nějaké naději. Ano, přes veškerou získanou otrlost, skepsi a cynismus jsem v jádru stále naivní a věřím na druhé šance. Možná díky tomu, že jsem ji sám v mnoha případech dostal. A patrně i proto, že během dětství a dospívání kolem mne byli blízcí, kteří mi ji i po různých mých selháních a zklamáních dali. Že jsem vyrůstal obklopen bezpodmínečnou láskou. A tak pokud násilí plodí další násilí, pak láska plodí další lásku. A svět může být i nadále v rovnováze. A zazvonil zvonec a... nechte mi mou pohádku!

Ale zpátky k položené otázce. Pro mě tato hra ponejvíce otevírá úvahy o síle slova a o determinujícím dědictví dětství, ve kterém je člověk ukován s veškerou svou křehkostí a kazy, a z jehož odkazu se nelze vymanit. Vybavujete si setkání Ferdý Mravence s larvou mravkolva, ilustrované Ondřejem Sekorou? Nevím, odkud a proč mi tento obraz právě vytanul na mysl. Jako malého kluka mě trochu strašil. A nyní, po dvouměsíčním ohledávání a zkoumání Vosy z pera Morgan Lloyd Malcolm, mi vzpomínka na tuto kresbu metaforicky vystihuje a ztvárňuje dětství (ona larva), jež vás nakonec může pozřít (a pozře!) i jako dospělého (mravenec).

Máš jasno mezi vosou a pavoukem?

Tak vosa má tři páry nohou a pavouk čtyři páry. Ano, schválně utíkám z položené otázky, protože co se naší hry týče, při každém průjezdu to vidím trochu jinak. A jakmile se na tuto rovinu zaměřím, mám pocit, že před sebou přestávám vidět to podstatné – kde se to v člověku všechno bere. A co to potom spouští.

Připouštíš si pesimistickou myšlenku, že by téměř každý mohl v sobě nosit, ať přiznaného, nebo nepřiznaného „parazita“? Trauma z dětství, školy, rodiny?

Obávám se, že ne jen jednoho...

A je dobré o tom vědět?

Rozhodně. Uvědomění nasvěcuje stinné kouty motivací našeho konání. Pak ale ještě záleží, co a jak s tím uděláme dále, jak takové zjištění zpracujeme.

Jak se ti zkoušel tak výlučný žánr s výhradně dámským obsazením?

Jako dámský gambit. A ten jak známo začíná obětováním pěšce :-). Ale bez legrace, tohle zkoušení si budu dlouho pamatovat.

Za rozhovor děkuje Iva Šulajová.

SLOVÁCKÉ DIVADLO UHERSKÉ HRADIŠTĚ
WWW.SLOVACKEDIVADLO.CZ
62. PREMIÉRA MALÉ SCÉNY SLOVÁCKÉHO DIVADLA

Program připravila _____ Iva Šulajová
Grafický design _____ Kuba Jíra & Štěpán Žampach
Fotografie v programu _____ Kuba Jíra
Fotografie z inscenace _____ Filip Fojtík
Textové korektury _____ Kateřina Kamrlová
Technická redaktorka _____ Monika Kalinová
Ředitelka SD _____ Libuše Habartová
Umělecký šéf SD _____ Lukáš Kopecký
Tisk _____ Joker, spol. s. r. o., Uherské Hradiště
Zvuková nahrávka _____ ???

Dekorace, rekvizity a vlásenky byly vyrobeny v dílnách Slováckého divadla.
Kostýmy vyrobily Pavlína Kočvarová a Drahomíra Ulmová.
Za ochotu poskytnout kočárky k natočení traileru k této inscenaci děkujeme prodejně Kočárky Laland z Uh. Hradiště.

V programu byly citovány a parafrázovány tyto zdroje:
Říčan, P.: Agresivita a šikana mezi dětmi. Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí, Praha: Portál, 1995.
www.haworthagency.co.uk; www.sikana.org; www.wikipedia.org.

Zdroje obrazového materiálu:
www.haworthagency.co.uk/morgan
stock.adobe.com

Autorská práva v České republice zastupuje agentura Aura-Pont, s. r. o., Veslařský ostrov 62, 147 00, Praha 4.
Zřizovatelem Slováckého divadla je město Uherské Hradiště.
Inscenace se uskutečňuje za finanční podpory Ministerstva kultury ČR a Zlínského kraje.

SLOVÁCKÉ DIVADLO UMÍ:
Rozbušit srdce

Sedmdesátá
osmá sezóna 78.

WWW.SLOVACKEDIVADLO.CZ

S Slovácké
divadlo
Uherské Hradiště